

Dordtologie

Hoe werden de armen, zieken en wezen voor 1963 in Dordrecht geholpen?

Essay: 08-11-2015
Sylvia Gouman

Voorblad

Inleiding:

Voorblad: Foto van Dordrecht en kleine foto van een schapekop.

Blz. 1: Foto's van bedrijven in Dordrecht.

Blz. 2 Voorwoord.

Blz. 3 Foto's van hofjes in Dordrecht.

Blz. 4 – Sociale zorg.

– Kerkelijke en burgerlijke armenzorg.

Blz. 5 Foto's Arend Maartenshof Dordrecht.

Blz. 6 Beschrijving Arend Maartenshof Dordrecht.

Blz. 7 Foto's arme weeshuis 1571- 1820.

Blz. 8 Beschrijving: – Arme weeshuis 1571 – 1820.

– Arme weeshuis 1706 – 1820.

Blz. 9 Foto Koningin Wilhelmina en Koningin-Regentes Emma.

Blz. 10 Vervolg beschrijving:– Arme weeshuis 1706 – 1820.

Blz. 11 Foto weeshuis.

Blz. 12 Beschrijving: Verenigd Arme Wees- en Nieuwe Armhuis 1820-1930.

Blz. 13 Foto's > Armoede van alle tijden?.

Blz. 14 Conclusies.

	Bronnen	
1.	Wikipedia.	
2.	Dagblad Trouw	17-3-2014
3.	Casestudy Arme Wezen > Arme Weeshuis & Nieuwe Armhuis te Dordrecht	file:///home/sylvia/Downloads/Berg_Casusstudy%20(4).pdf
4.	internet	Oud Dordrecht > veel foto's

Veel bedrijven in Dordrecht.

Personeel v Ozon aan de
Weeskinderdijk.

←-----

Interieur van de Victoriafabriek aan de
Korte Parallelweg --->

←--- Penn & Bauduin

Interieur van Bekkers' Blikfabriek aan de Dubbeldamseweg bij het Oranjepark omstreeks 1939.

---->

1.

Voorwoord.

Ik ben een geboren en getogen Dordtenaar en dus een echte Schapenkop. Familie van mijn moeder- en vaderskant zijn allemaal Dordenaren. Dat Dordrecht de oudste en de mooiste stad is van Holland is er dus met de paplepel in gegoten. Ik heb vroeger puzzelroutes door Dordrecht gelopen en routes meegelopen met de open Monumentendagen. Toch wist ik eigenlijk te weinig van Dordrecht en heb ik veel opgestoken tijdens de cursus Dordtologie. Het is een ontzettende leerzame cursus die ik iedereen kan aanbevelen.

Ik ben werkzaam als administratief medewerkster bij de Sociale Dienst Drechtsteden.

Vanuit deze invalshoek wil ik mijn essay schrijven.

Na 1963 zijn er allerlei wetten gemaakt om de hulpbehoevende te ondersteunen, zoals:

1. 1963 de Algemene Bijstandswet (ABW)
2. 1-1-1996 is de ABW vervangen door de Algemene bijstandswet
3. 1-1-2004 is de Algemene bijstandswet vervangen door de Wet werk en bijstand (WWB)
4. 1-1-2015 is de WWB gewijzigd en heet sindsdien de Participatiewet.

De Sociale Dienst Drechtsteden voert de Participatiewet uit en helpt mensen die (even) de regie over hun leven kwijt zijn. Dit kan zijn doordat ze hun baan zijn kwijtgeraakt of omdat ze ziek zijn.

De SDD biedt dan ondersteuning met werk, inkomen en zorg.

Maar hoe ging dit voordat de Bijstandswet van kracht ging. Voor 1963 waren er wel grote bedrijven gevestigd in Dordrecht. Zie afbeeldingen op de pagina hiernaast.

Maar hoe werden de armen, zieken en wezen voor 1963 in Dordrecht geholpen? Werden zij toen aan hun lot overgelaten?

2.

Het Van Slingerlandthof, ook wel Arme

Vrouwenhof of Hof van Slingerlandt genoemd.

Regenten- en Lenghenhof 1755 – heden.

Geschonken door: Gijsbert de Lengh

3.

Sociale Zorg.

Wie in de 18^e en de 19^e eeuw geen geld kon verdienen moest zijn hand ophouden bij de kerkelijke en particuliere armbesturen. De landelijke en lokale besturen gaven wel subsidie aan deze instanties maar daar bleef het bij. Halverwege de 19^e eeuw werd de gemeente gedwongen zichzelf met de armoede bezig te gaan houden door middel van een burgerlijk armbestuur. Tot de tweede wereld oorlog bleven de burgers afhankelijk van de goedgeefsheid van de kerken en rijke burgers. Heel geleidelijk kreeg de steun aan werkelozen, wezen en bejaarden daarna meer structuur. Pas vanaf de jaren 60 in de twintigste eeuw geldt bijstand als een recht voor iedere Nederlander.

Kerkelijke en burgerlijke armenzorg.

Hieronder zie je een aantal hofjes, huizen en verpleeg tehuizen die geschonken werden door kerkelijken en/of rijken.

Van deze liefdadigheid waren de armen toen dus afhankelijk.

nr.	periode	Naam Hof	Geschonken door:
1	15.19 – heden.	Het Van Slingerlandthof, ook wel Arme Vrouwenhof of Hof van Slingerlandt genoemd.	Pieter van Slingelandt en zijn vrouw Cornelia van der Mee Roosenburgh.
2	1571-1820	Arme Weeshuis.	Stadsbestuur Dordrecht
3	1579	Het Heilige Geest- en Pesthuis ter Grote Kerk	
4	16.25 – heden.	Arent Maartenshof.	Arend Maartenszoon.
5	1671	Het Dolhuis	
6	1706-1820.	Nieuwe Armhuis	Stadsbestuur van Dordrecht.
7	17.55 – heden.	Regenten- en Lenghenhof.	Gijsbert van Lengh
8	1880 – heden.	Clara en Mariahof	Dordtse koekbakker Marinus Kemp
9	1820- 1930.	Verenigd Arme Wees- en Nieuwe Armhuis	Stadsbestuur Dordrecht
10	1888- – heden.	Vriesepoortshof	Directeur F.L. Broers v/d Levensverzekeringsmaatschappij "Dordrecht" (die tegenwoordig

			bekendstaat als Egona)
11	1890	Het Hallincqhof	een van de eerste sociale woningbouw complexen v/d Gem. Dordrecht.
12	1926	De Wilhelminastichting	Echtpaar Oldenborgh-Vriesendorp

Aangezien dit essay geen heel boekwerk mag worden zal ik meer informatie geven van 1 Hofje en de Weeshuizen.

Ik geef meer informatie over mijn favoriete Hofje namelijk het Arent Maartenshof. Hier heeft mijn opoe nog gewoond en kwam ik dus op visite toen ik klein was. Toen maakte het al veel indruk op mij. Het leek mij heerlijk om hier te wonen want er was een prachtige tuin die ook nog voor je werd bijgehouden en het hek ging op tijd veilig op slot.
Als ik er nu op terug kijk zijn het wel heel erg kleine huisjes maar nog steeds erg mooi.

4.

HET AREND MAARTENSHOF.

1

5.

Het Arent Maartenshof 1625 - heden.

Dit hofje werd gebouwd in 1625 en werd vernoemd naar de oprichter Arend Maartenszoon.

Hij stond als geldwolf bekend en probeerde zijn reputatie te verbeteren door het bouwen van 38 woningen voor arme vrouwen.

Door het stichten van dit hofje hoopte de naamgever zijn geweten te kunnen sussen.

Arend Maartenszoon was namelijk lange tijd meer geïnteresseerd in het vergaren van zo veel mogelijk geld dan dat hij zich om zijn medemens bekommerde. Een slechte reputatie bij zijn stadgenoten en de kerk was het gevolg van zijn geldzuchtige houding.

In de Museumstraat, op nummer 56, geeft een rijk versierd renaissancepoortje toegang tot de binnentuin van het Arend Maartenshof.

Bezoekers worden er verwelkomd met de woorden 'Naeckt kom ick, naeckt scheyde ick'.

Ook de spreuk 'Vita Vapor' ofwel 'het leven is een damp' staat op het zandstenen poortje te lezen.

De eerste eeuwen vonden alleen armlastige vrouwen en weduwen van soldaten die voor het vaderland waren gesneuveld onderdak in het Arend Maartenshof.

Sinds de 80-er jaren van de 20e eeuw is daar verandering in gekomen. Nu mogen ook jongere vrouwen en echtparen en zelfs alleenstaande mannen in de huisjes wonen. Op één voorwaarde, of eigenlijk twee: bewoners moeten van onberispelijk gedrag zijn en ze moeten de woonomgeving liefdevol verzorgen.

Dordrecht. Poortje Arend Maartenshof.

Arme Weeshuis 1571-1820
opdracht van: Stadsbestuur Dordrecht.

Arme Weeshuis 1571-1820

opdracht van: Stadsbestuur Dordrecht.

In de middeleeuwen werden weeskinderen opgevangen door de instelling van de Heilige Geest. De Heilige Geest instelling besteedde de kinderen uit bij burgers, tegen een kostgeld van 24 gulden per jaar. Het bestuur van de Heilige Geest zorgde dan ook voor geneeskundige handelingen, onderwijs en kleding.

Het Arme Weeshuis werd in september 1571 opgericht na een verzoek door de Heilige Geestmeester aan het stadsbestuur van Dordrecht.

Het stadsbestuur was bereid mee te werken aan de oprichting van het nieuwe weeshuis. Nadat er een overeenkomst was gesloten met het Gilde van St. Jacob om het gebouw van deze gilde in gebruik te nemen was het Arme Weeshuis in september 1571 een feit.

Het bestuur van de instituties bestond uit regenten en regentessen deels bestaande uit mannen en vrouwen uit het stadsbestuur.

Kort na de oprichting van het weeshuis vonden er in Dordrecht grote politieke en godsdienstige veranderingen plaats en kreeg een hervormd bestuur de macht in handen.

In 1575 ging het weeshuis over naar het Mariënborn Klooster.

Het weeshuis was bestemd voor burgerwezen tussen de 6 en 14 jaar oud.

Als ze jonger dan jaar oud waren dan kwamen ze voor rekening van het Heilige Geesthuis bij de Grote Kerk.

Het Heilige Geesthuis bracht deze kinderen zoveel mogelijk onder bij pleeggezinnen, omdat het bestuur van mening was dat de jonge kinderen anders teveel de moederlijke zorgen zouden missen.

Men hield zich strikt aan de voorgeschreven (leeftijd)regels, ook al betekende dit dat broertjes en zusjes uit elkaar gehaald werden. Daarnaast speelde religie ook een rol.

Ondanks dat er vastgesteld was dat het weeshuis toegankelijk was voor alle weeskinderen van burgers van Dordrecht zonder religieuze voorwaarden, was het niet vanzelfsprekend dat er ook katholieke kinderen werden opgenomen. De katholieke gemeenschap kon namelijk het burgerrecht van Dordrecht niet verkrijgen. In 1772 werd er toch een kind met een katholieke achtergrond gepresenteerd aan de regenten van het Arme Weeshuis. De vader was katholiek geweest en de moeder gereformeerd, daarom werd het kind met goedkeuring van de burgemeester door de regenten van het weeshuis toch aangenomen in het weeshuis. Af en toe werden er wel uitzonderingen gemaakt op de strakke regels met betrekking tot het aannemen van wees- kinderen van burgers van Dordrecht. Heel af en toe werd er ook een kind toegelaten van buiten Dordrecht. In 1726 werd Willem Klijn in het weeshuis opgenomen met de volgende notitie: 'den 15 July is ons een Kint van Schoonhoven toegestuurd, welcke van de Heeren Vaderen is aangenomen'

Nieuwe Armhuis 1706-1820

opdracht van: Stadsbestuur Dordrecht.

Naar aanleiding van de verslechterde financiële positie van de diaconie werd in 1706 door de stad Dordrecht Het Nieuwe Armhuis opgericht. Ook hier bestond het bestuur van de instituties uit regenten en regentessen deels bestaande uit mannen en vrouwen uit het stadsbestuur.

Er waren verschillende instellingen die zorgden voor de kinderen die niet terecht konden in het Arme Weeshuis.

Deze kinderen werden opgenomen door de Heilige Geest huizen of werden opgevangen door de diaconie. Diverse geschillen waren in de loop der tijd ontstaan tussen beide besturen van de instellingen wie voor welke kinderen verantwoordelijk was.

Deze geschillen gingen vaak (hoe kan het ook anders) over de financiering van de kinderen. Meestal kon men tot een schikking komen, maar soms moest het stadsbestuur eraan te pas komen om het op te lossen.

De diaconie was in financiële moeilijkheden geraakt en kon de verzorging van de weeskinderen niet meer betalen.

Het Nieuwe Armhuis werd om deze redenen in 1706 opgericht.

Het tehuis lijkt daarom voort te komen uit het weeshuis dat de Hervormde Diaconie eerder had gesticht.

Het tehuis werd onder andere gesticht voor de kinderen die niet in het Arme Weeshuis terecht

8.

Bezoek Koningin Wilhelmina en Koningin-Regentes Emma op 18 augustus 1897 Bezoek aan Wees- en Armenhuis

9.

konden. Naast kinderen konden ook ouderen er een plek vinden om verzorgd te worden. De kinderen in het Nieuwe Armhuis kregen onderwijs in lezen en schrijven.

In de ordonnantie van het Nieuw Armhuis van twaalf december 1707 is te lezen dat de kinderen 'door het Onvermogen van haare Ouders, niet gefrustreerd blijven van noodzaakelijk onderwijs, zullen aller dezelve kinderen boven de thien jaaren, en alle andere Onvermogene (...) om aldaar in het Lezen en Schrijven te werden geïnstrueerd'. In de instructies voor de meester van het Nieuw Armhuis valt te lezen dat hij geen gelegenheid voorbij moest laten gaan om de kinderen 'tot de vreeze Gods te vermanen' en hij moest naast

het lezen en schrijven de kinderen de eerste beginselen van de 'ware christelijke religie' leren. Daarnaast moesten de kinderen op zondag twee maal naar de kerk, na de tweede keer werden ze door de predikant over de behandelde stof ondervraagd.

Kinderen moesten uiterlijk op hun vijftiende jaar uit het Armhuis.

Als ze hun belijdenis niet hadden gedaan kregen ze geen uitzet mee.

De leiding van het Nieuwe Armhuis lag in handen van acht regenten en acht regentessen. Net als in het Arme Weeshuis lag het dagelijkse bestuur in de handen van een binnenvader en -moeder.

In het armhuis werden de volgende kinderen opgenomen:

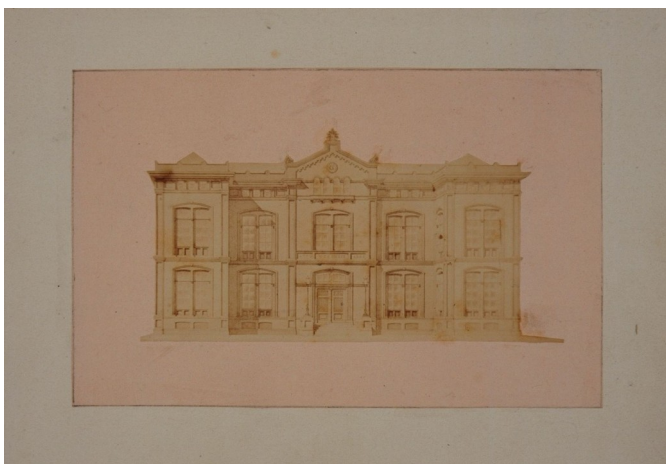
1. Ouderloze kinderen waarvan de vader burger of geen burger was geweest
2. Kinderen waarvan de moeder was overleden en de vader ziek, krankzinnig, in het betehuis, in het buitenland of in dienst was
3. kinderen waarvan de vader was overleden en de moeder krankzinnig of verslaafd aan de drank was
4. onechte kinderen, waarvan de moeder was overleden.
5. vondelingen.
6. verlaten kinderen
7. kinderen waarvan de ouders in het tuchthuis zaten.
8. kinderen waarvan de ouders niet in staat waren om voor hun te zorgen.

Het Arme Weeshuis en het Nieuwe Armhuis werden als aparte instituties opgeheven in 1820 en gingen gezamenlijk over in het Verenigd Arme Wees- en Nieuwe Armhuis.

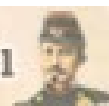
In de poortdoorgang waren poortwoningen en voor verhuur bestemde winkels.

In 1944 werd de toegang naar het hofje zwaar beschadigd door een Engelse bom, bestemd voor de verderop (in het park) gelegen villa Merwestein.

In 1955 is de poortdoorgang in gewijzigde vorm herbouwd.

Het gebouw van het Verenigd Arme Wees- en Nieuw Armhuis aan het Kromhout
10.

A. G. Versteeg, Dordrecht, 59

Weeshuis (Kromhout) — Dordrecht

*H. C. G. van
m. h. o.*

gesticht door: Stadsbestuur van Dordrecht.

Tussen 1795 en 1813 werden er een aantal gemeentelijke belastingen afgeschaft en werd er tiërcering op de staatsschulden ingevoerd, waardoor de inkomsten van beide instellingen flink gereduceerd werden.

In 1820 werd door het stadsbestuur van Dordrecht besloten om het Arme Weeshuis en het Nieuwe Armenhuis samen te voegen.

Het Verenigd Arme Wees- en Nieuwe Armhuis werd gevestigd in het gebouw van het Arme Weeshuis en de 29 kinderen van het armhuis werden hierheen overgebracht.

De 150 op dat moment aanwezige weeskinderen verbleven nog enige tijd in het Mariënborn-klooster, maar het gebouw was in zo'n slechte staat dat het nodig was om uit te kijken naar een nieuw onderkomen.

In 1867 werd het nieuwe gebouw aan de Kromhout opgeleverd, wat genoeg plaats bood voor 250 weeskinderen.

Het aantal wezen werd in de loop der jaren steeds kleiner.

Het bestuur dacht erover in 1930 om een kleiner weeshuis op te richten waarin alleen volle wezen in mochten wonen.

Van dit voornemen werd afgezien toen bleek dat er waarschijnlijk nog maar een volle wees in het tehuis aanwezig zou zijn in 1931. In 1930 werden de kinderen ondergebracht bij pleeggezinnen en werd het voltallige personeel ontslagen.

Wie konden in dit weeshuis terecht:

1. Ouderloze kinderen, die den ouderdom van 16 jaren niet bereikt hebben.
2. Kinderen beneden dien leeftijd, wier vader of moeder overleden is en waarvoor de overblijvende van hen, door bijzondere omstandigheden, buiten staat is te zorgen, kunnen met ouderloze worden gelijk gesteld'.
3. De jongens moesten op negentienjarige leeftijd het weeshuis verlaten
4. meisjes mochten blijven tot ze twintig jaar oud waren.

Fotoreproductie van een lithografie van J.H. van der Heyden van een rij weeskinderen die in oplopende volgorde van lengte de Nieuwkerk verlaten na een kerkdienst; ca. 1830

12.

Hulp voor armen door kerkelijke en burgerinitiatieven is van alle tijden.

Armoede voor 1963

Armen werden geholpen door Kerkelijke en burgerlijke armenzorg.

1963 de Algemene Bijstandswet (ABW)

Participatiesamenleving (2013)

Meteen na de troonrede ontstond op internet en in de media discussie over het begrip participatiesamenleving: sommige vinden dat dit betekent: zoek het zelf maar uit. Ook werd geopperd dat het een verhullende term is "voor vershraling van de voorzieningen en herintroductie van de klassenmaatschappij. Een samenleving waarin je voor een fatsoenlijke oude dag afhankelijk bent van centen of familie, die dan 'participanten' moeten gaan heten."

Zeker is dat er door de crisis bezuinigingen kwamen.

Armen worden nu weer geholpen door kerkelijken en burgerlijke initiatieven. (voedselbank enz.)

Armoede 2015

(Verborgen)

13.

Conclusie 1.

De minder bedeelden werden voor het tot stand komen van de bijstandswet (dus voor 1963) verzorgd door de rijken en de kerkelijken.

Zij schonken hofjes, huizen en verpleegtehuizen of werken hierin.

Na 1963 kwamen er sociale wetten zodat alles voor iedereen goed geregeld zou zijn. Helaas konden we op 17-3-2014 in Dagblad

Trouw een onderzoek lezen uitgebracht door het landelijke Kinderrechtencollectief.

Hierin stond de top 10 van gemeentes met een slechte score, waarin Dordrecht op zeven stond. Het draait om de meting van het welzijn van kinderen in wijken en dan blijken de verschillen in Nederland groot te zijn. Dordrecht staat dan ook in rood aangegeven op een kaart van Nederland.

Er worden weer initiatieven opgericht voor de armen in Dordrecht zoals de Voedselbank, de Kledingbank enz. Hulp voor armen door kerkelijke en burgerinitiatieven is dus van alle tijden.

Maar het feit dat Arend Maartens zijn reputatie wilde verbeteren omdat hij bekend stond als geldwolf zal nu niet meer voorkomen. Veel rijken vinden tegenwoordig dat ze hun rijkdom verdienen en zich daar niet voor hoeven te schamen.

Ik heb respect voor de rijkere in Nederland die niet wegtrekken uit Nederland (en dus uit Dordrecht) omdat zij in andere landen minder belasting hoeven te betalen. Ik denk dat je het aan je land en/of aan je woonstad verschuldigd ben om ook iets terug te doen als je rijkdom vergaard hebt.

Veel bedrijven kopen oudere panden op, knappen deze keurig op en vestigen hun kantoor hierin.

Hier ben ik erg blij mee want op deze manier worden deze panden mooi behouden.

Conclusie 2.

Er zijn destijds veel hofjes, huizen en verpleegtehuizen gebouwd in Dordrecht die nu op de monumentenlijst staan en waar we heel erg zuinig op moeten zijn. We moeten ze ook meer promoten.

Want het is voor mij nog steeds onverklaarbaar dat iedereen bekend is met Manneke Pis in België en dat ook veel toeristen hiernaar gaan kijken.

Maar dat veel Dordtenaren niet weten dat wij een veel groter bloot manneke hebben.

Ik denk dat Dordrecht een hele mooie stad is die nog meer aandacht van toeristen verdient.

Manneke Pis België

Manneke v/h huis de onbeschaamde.

14.